

Pane asjadesse energiat!

Piret Leskova

MTÜ Mulgi Ukuvakk, MTÜ Loomise Maailm

OÜ Ää Süük

Pane asjadesse energiat!

/ Kasuta asju, mitte inimesi! Armasta inimesi, mitte asju! /

*Vanarahvas (mulgid) on tabanud ära veel ka ühe olulise nüansi, et asjad on kiüll
tarbimiseks aga asjadesse tuleb panna ka energiat, mitte neid ainult tühipaljalt
tarbida!*

Mulgimaalt alguse saanud traditsioonilised
mustrid / kombed / toidud

Mis need on ja kust need on alguse saanud?

- Kuidas need alguse said?

Pane asjadesse energiat!

Siit ongi kogu lugu alguse saanud!

Arhailine mulgi muster

/ mustrid /

- Arhailine mulgi tikand sai alguse Paistu kihelkonnas.

https://www.tlu.ee/opmat/tp/ceesti_rahvakunst_vana/mulgi_tikand.html

- Kirjeldatakse väga alalhoidliku piirkonnana.

Siin ei kodunenud sellised uuemad rõivaosad nagu kampsun, liistik ning meeste vatt ja vest, kuigi enne rahvarõivaste kandmiselt ärajäämist nende kohta üksikud teateid leidus.

- Kui mulgid läksid muidu kõige uuega kaasa, siis rahvariideid jäid kõigest uuest puutumata.
- Mulgimaal säilisid kõige kauem arhailised rahvariided ja isegi kui uuemad moed omaks võeti, kombineeriti neid ikka vanemate esemete ja asjadega.

Arhailine mulgi muster

/ *mustrid* /

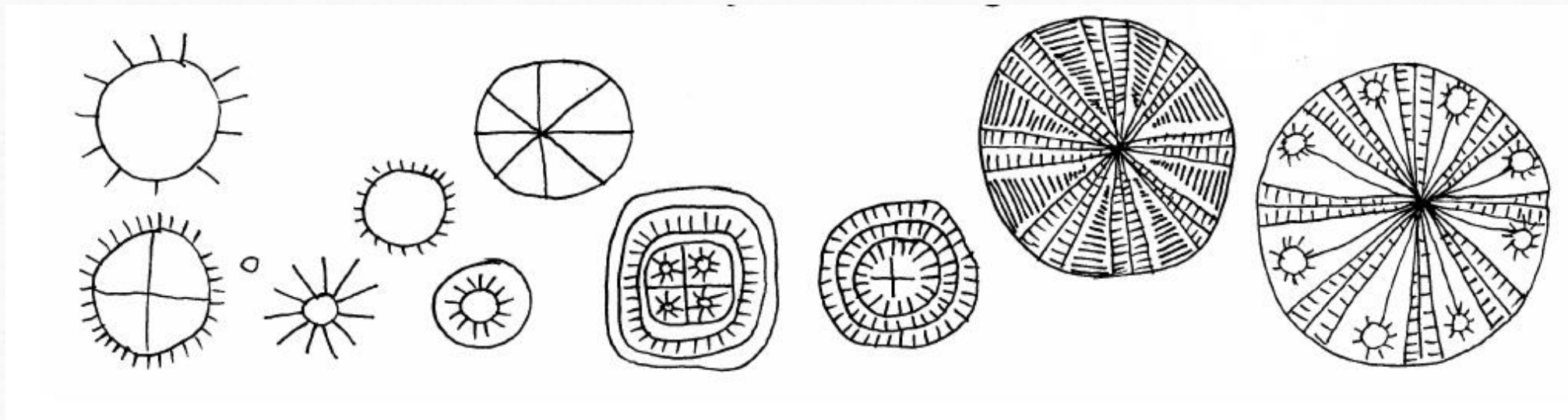
Sõõr

aja ringkäik / päikese sümbol / maa märk / lõpmatus

sõõr > poolsõõr > rõngasrist (valgus ja elu) > kodarrattad (pühadus ja õnn) > kaheksaharuline täht

ALGMOTIIV

KOMBINEERITUD MOTIIV

Arhailine mulgi muster

/ *mustrid* /

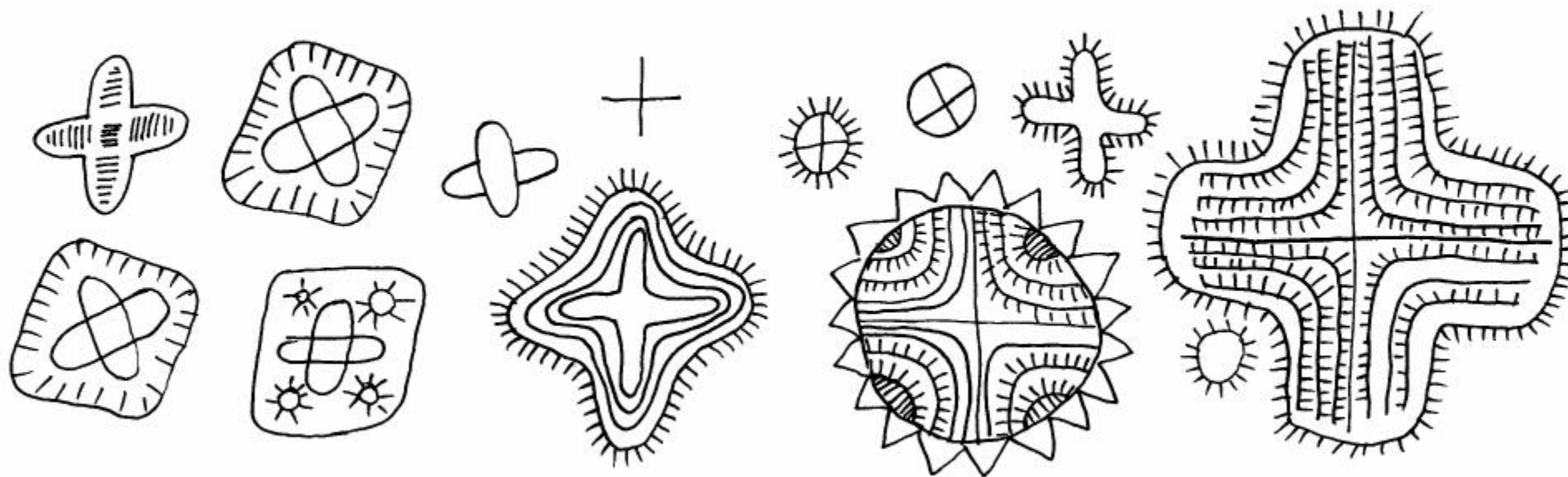
Rist

igaviku sümbol / horisontaalsed ja vertikaalsed seosed / ürgkuju

rist > *kreekarist* > *neliksiir*

ALGMOTIIV

KOMBINEERITUD MOTIIV

Arhailine mulgi muster

/ *mustrid* /

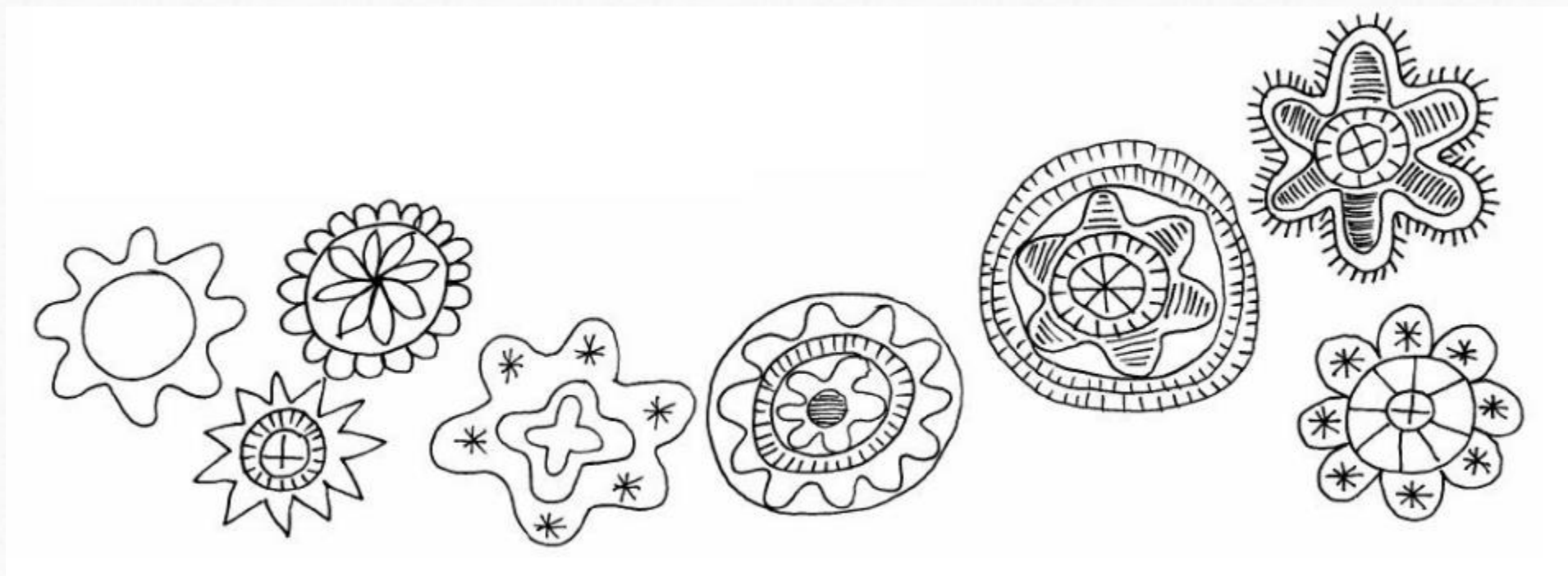
Roos

taevalik täius/ Jumala sümbol

roos > *viieleheline roos* (*vaikimine*) > *kuueleheline roos* (*ühitus, tasakaal, õnn*) > *seitsmeleheline roos* (*pühendus, täiuslikkus*)

ALGMOTIIV

KOMBINEERITUD MOTIIV

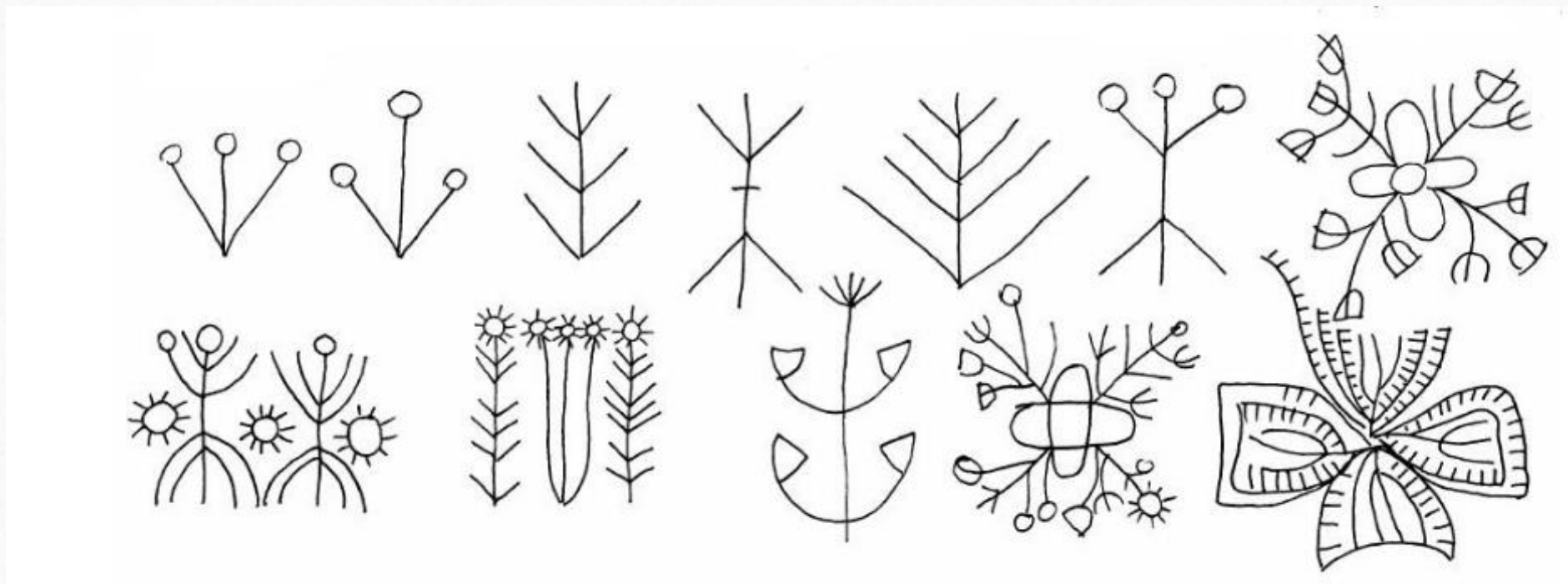
Arhailine mulgi muster

/ *mustrid* /

Elupuu

eostumine/ viljakus / paradiisipuu

elupuu oksad > kolmik-oks > viisik-oks > lehtedeta kolmikhark > juurte, tiive ja okstega elupuu > neljaleheline õis
ALGMOTIIV KOMBINEERITUD MOTIIV

Mulkidele omased rahvarõivaste osad */ mustrid /*

- Must punaste paeltega pikk-kuub ehk mulgikuub
- Ühevärviline seelik (hõlmiseelik või umbseelik ehk sõuke)
- Puusapõll
- Pearätt ehk mulgi tanu

Mulgi kirikindad
/ *mustriid* /

Mulgi kirikindad
/ *mustriid* /

Mulgi kirikindad
/ *mustriid* /

Mulgi kirisukad
/ *mustriid* /

Õnne ja kaitse märgid

/ *mustrid* /

- Kaaruspael – kaitsemaagiline jõud!
- Ka värvidele omistati tähendusi!

Sinine – taevast ja mõtlemine (*vägi ja vaim*)

Roheline – maa, kasvavad taimed, ka surm

Punane – maa, vere, tule, armastuse värv

Kollane - päikesevalgus

NB! Värvilised motiivid olid piiratud tumesinise lõngaga!

Mulgimaale omased kombed ja tavad

/ *kombed* /

- Mulgimaa rahvakombed on pannud aluse sandimängimisele/jooksmisele.
- Mulgimaale omased mardi- ja kadrilaule: <http://www.folklore.ee/Berta/mardikadrilaulud-mulgi.php>

Pärimustest on teada et Mulgimaal liikusid hingedeajal ringi hingesandid (vallasandid, kehvikud, vaesem rahvas) kellele jäeti laudapealsele või lakka toidupoolist (nagu oleks jäetud koduskäivatele hingedele) Sellest kombest kasvas välja mardi- ja kadripäeval sandijooksmine ja andamite kogumine.

Santi ei tohtinud tühja kotiga minema saata või ukse taha jätta. Arvati, et sandil (vanemas pärimuses siis hingel) oli suur võim talule ja pererahvale häda ja õnnetust kaela manada.

- Lugude vestmine. Mulgimaal on kõige ohtramalt säilinud muistendeid ja legende vanapaganast (kuradist).

Mulgimaale omased kombed ja tavad

/ kombed /

- Mulkide panus eestlaste toidukultuurile!
- Päeva peamiseks toidukorraks oli kuni 19. sajandi viimase veerandini õhtusöök, milleks oli tavaliselt puder või supp. 19. sajandi lõpul nihkus kõige tugevam toidukord õhtult lõunale
- 20. sajandi alguseks oli lõunaks sooja söögi valmistamine peaaegu üldiseks muutunud.
- Pudrupäevad olid 19. sajandil ja veel 20. sajandi alguses kesknädalal ja laupäeviti.
- Piknikul käimine.

Aliise Moora „Eesti talurahva vanem toit.“ (Eesti vanema toidukultuuri uurija)

Mulgimaale omased kombed ja tavad

/ *kombed* /

Eesti vaimse kultuuripärandi nimistus:

- Torupilli valmistamine ja mängimine Mulgimaal -
http://www.rahvakultuur.ee/vkpnimistu/index.php?page=Public.Knowledge&area_id=0&id=264
- Toomingavitstest korvi punumine Mulgimaal -
http://www.rahvakultuur.ee/vkpnimistu/index.php?page=Public.Knowledge&area_id=0&id=222
- Mardi- ja kadripäeva tähistamine Karksi ja Halliste kihelkonnas -
http://www.rahvakultuur.ee/vkpnimistu/index.php?page=Public.Knowledge&area_id=0&id=273
- Arhailine mulgi muster rahvarõivastel ja tänapäeva tarbeesemetel -
http://www.rahvakultuur.ee/vkpnimistu/index.php?page=Public.Knowledge&area_id=0&id=258
- Mulgi keel - http://www.rahvakultuur.ee/vkpnimistu/index.php?page=Public.Knowledge&area_id=0&id=223
- Mulgi toit - http://www.rahvakultuur.ee/vkpnimistu/index.php?page=Public.Knowledge&area_id=0&id=276
- (6 erinevat mulkidele omast toiduvalmistamise tava ja toitu)

Mulgimaale omased toidud

/ toidud /

Mitmed toidud, nagu segakama, tangu-kartulisegapuder (mulgi puder) ja tangudega kapsad (mulgi kapsad) käisid mulkidega kaasas, kes valgusid 19. sajandi teisel poolel talusid pidama teistesse kihelkondadesse.

Mulgimaale omased toidud

/ toidud /

mulgi puder, kärutädi puder, segadik, segadis, segadispuder, sandipuder, tummipudõr, laiskputr, poolvillane

„Mulgi pudrusse on meie esivanemad pandud nii palju energiat, et sajandeid hiljem seisab retseptis koostisosana ikka veel tang kuigi aga juba poolsajandit kasutavad inimesed tangu asemel kruupi ja seda endale teadvustamata!,,

Mulgimaale omased toidud

/ toidud /

mulgi kapsas, paksud kapsad, kapsaroog, suurmega kapsta, tangudega kapsad

Vanemas kirjanduses nimetatakse mulgikapsaid kapsaroa nime all. Roog on vanemas rahvapärases tähenduses paks toit, mida meie pudru all mõistame. Näiteks ka tänapäeval kasutab Salvest oma mulgikapsastest toote iseloomustamiseks sõna „kapsaroog“.

Mulgimaale omased toidud

/ toidud /

mulgi kama, segakama

Mulgi kama ehk segakama sisaldab otra, kaera, rukist, nisu, herneist ja uba.

Kama valmistamiseks tuleb kõige enne teha valmis kamajahu! Mulgi kama ehk sega kama koostises on lisaks teraviljadele ka kaunviljad, uba ja hernes.

Mulgimaale omased toidud

/ toidud /

mulgi korp, mannakorp, kohupiimakorp

Mulgi korp on nisujahust valmistatud pärmitaigna lame kuklike, mille keskele pannakse erinevaid täidiseid. Mulgi korbi vanemate retseptide järgi küpsetati esmalt valmis kuklike (kas odra- või nisujahust), mis lõigati siis pooleks ja pooltele määriti käepärast täidist (erinevaid putrusid) ning küpsetati ahjus veel kord üle.

Mulgimaale omased toidud

/ toidud /

odrakarask, karask, odrapäts, soodapäts, soodakarask

Odrakaraski koostisosadeks on muna, odrajahu, sooda, hapupiim ja sool. Karask küpsetatakse ahjus või praeahjus, kas ahjuplaadil või sabaga pannil. Karaskit süüakse soojalt ja võiga või meega, kuidas kellelegi maitseb. Karaskit süüakse ka leiva asemel.

Mulgimaale omased toidud

/ toidud /

Eesti vaimse kultuuripärandi nimistus:

- Mulgi pudru valmistamine ja söömine Mulgimaal -
http://www.rahvakultuur.ee/vkpnimistu/index.php?page=Public.Knowledge&area_id=0&id=205
- Odrakaraski küpsetamine Mulgimaal -
http://www.rahvakultuur.ee/vkpnimistu/index.php?page=Public.Knowledge&area_id=0&id=277
- Mulgi kapsaste valmistamine ja söömine Mulgimaal -
http://www.rahvakultuur.ee/vkpnimistu/index.php?page=Public.Knowledge&area_id=0&id=260
- Kama valmistamine ja söömine Mulgimaal -
http://www.rahvakultuur.ee/vkpnimistu/index.php?page=Public.Knowledge&area_id=0&id=262
- Mulgi korbi valmistamine ja söömine Mulgimaal -
http://www.rahvakultuur.ee/vkpnimistu/index.php?page=Public.Knowledge&area_id=0&id=261
- Verivorsti tegu ja söömine Abja-Paluojaal -
http://www.rahvakultuur.ee/vkpnimistu/index.php?page=Public.Knowledge&area_id=0&id=259

*Tegutse hingega, mõtle hingega, kasuta loomisenergiat!
Paneme oma energiat ka asjadesse!*

Piret Leskova

MTÜ Mulgi Ukuvakk, MTÜ Loomise Maailm

OÜ Ää Süük